

ale překládá vhled do každodennosti společnosti 1. poloviny 20. století, jejíž nedílnou součástí kovaná byla.

Adam Urban

DOI: 10.14712/23363525.2023.13

Martin Dolejský: *České Grado. Čelákovice: Městské muzeum v Čelákovících 2022, 97 str.*

V minulém roce spatřila světlo světa svým rozsahem útlá, ale obsahem zajímavá kniha tehdejšího pracovníka Městského muzea v Čelákovících Martina Dolejského. Nebývá častým zvykem recenzovat publikace regionální provenience, v tomto případě si však kniha pozornost určitě zaslouží a není to jenom proto, že svým tématem překračuje ryze regionální zaměření. Vždyt v době své největší slávy České Grado přilákalo i dvě desítky tisíc návštěvníků, což několikanásobně překračovalo tehdejší počet obyvatel polabských Čelákovíc.

Již samotný název je zajímavý. Při vyslovení názvu Grado si zajisté většina vybaví pláže italského letoviska ležícího mezi Benátkami a Terstem. Cestovní ruch, který se od 19. století rozvíjel, hledal srozumitelné asociace, jež bylo možné marketingově využít. Itálie, jako země památek i krásné přírody byla k hledání paralel přímo stvořena. V dobové turistické propagaci se tak setkáváme s řadou názvů na Itálii více či méně odkazujících. K Českému Meranu či Moravským Benátkám ve 20. letech 20. století přibýlo i České Grado. Inspiraci se staly právě písčité pláže, které sice neležely na břehu Jaderského moře, ale českého Labe, nabízely však mělkou a slunkem prohrátou vodu. Právě díky svým písčným plážím se do povědomí dostávalo polabské město Čelákovice proměňující se v meziválečném období ve známé a vyhledávané letovisko. Lépe propagovat toto místo mezi výletníky mělo pomoci i pojmenování České Grado. Ono přeci jen ve společenské konverzaci zmíněné koupání na Gradu znělo lépe než v Labi. Jen pro úplnost je nutno dodat, že název Grado nezmizel, používá se pro zaslepenou část bývalého koryta Labe dodnes, avšak spojitost se slavným italským letoviskem si dnes vybaví již málokdo.

Recenzovaná monografie přináší přehled vývoje od počátku 20. století až do současnosti. Hloubka zpracování tématu je v jednotlivých kapitolách rozdílná. Jádru zájmu bezesporu představuje období mezi válkami, kdy se čelákovické Grado stávalo cílem tisíců koupání chtivých výletníků, převážně z nedaleké Prahy. Meziválečné období učinilo pro rozvoj cestování a trávení volného času velmi mnoho. Nešlo jen o rozšíření fondu volného času, ale i o změnu životního stylu. Jedním z jeho odrazů byl i zvýšený zájem o rekreaci spojenou s koupáním a pobytem na slunci.

Ačkoli se ve své době jednalo o turisticky velmi atraktivní a navštěvované místo, stálo dosud mimo badatelský zájem. Do jisté míry to mohlo být dáno i nemalými obtížemi v oblasti pramenné základny. Je však třeba s povděkem kvitovat, že se autor náročnou heuristikou nedal odradit. Základem se logicky staly prameny regionální provenience (SOKA Praha-venkov), které autor vhodně doplnil sondami do Národního archivu a Archivu hlavního města Prahy. Na první pohled nadějně vypadající archivní „fondík“ *Lázně na Labi (České Grado) Čelákovice*, bohužel nemohl být využit. Archivní prameny tak musel doplnit dobovým tiskem a sbírkami čelákovického muzea i soukromých osob. Ocenit je třeba skutečnost, že se snažil své výzkumy provázat s odbornou historickou literaturou, která na poli výzkumu volného času a cestovního ruchu v posledních dvou desetiletích učinila významný posun. Autorovi se podařilo zkoumané téma vsadit do kontextu dobového trávení volného času a cestovního ruchu, což řada regionálních prací postrádá. Ve prospěch celistvého obrazu si dokázal udržet určitý odstup a nepolehnout detailům. Výsledný obraz autor musel stavět na základě střípků, což zvyšovalo náročnost zpracování tématu. Poskládanou mozaiku je možné hodnotit jako zdařilou, je však limitována využitou pramennou základnou a její výpovědní hodnotou.

Struktura recenzované monografie odpovídá zkoumanému tématu. V úvodu vytčené cíle a formulované otázky slibují více, než kniha ve skutečnosti přináší. Po úvodu se čtenář dozví nejprve o počátcích koupaliště. Následně je pozornost přesunuta k vývoji fondu volného

času (do roku 1968). Poté se výklad koncentruje na „zlatou éru koupaliště“ v období mezi světovými válkami. Z pohledu zkoumaného tématu jde jistě o stěžejní období největší slávy. Na téma je třeba nahlížet ve dvou rovinách, které se musí vzájemně doplňovat. Jednou je pohled turisty, který konzumuje v místě návštěvy služby a druhým je zájem rezidentů, kteří na fungování letovisku více či méně participují. Vysvětlení a zhodnocení obou těchto rovin mohl autor věnovat více pozornosti. Základními službami cestovního ruchu jsou ubytování, stravování a doprava. Z těchto služeb se hlubší pozornost dostává pouze dopravě (samostatná kapitola). V textu se nejde řadu spíše letmých zmínek o hostincích, včetně dobových fotografií, ale bez hlubšího zhodnocení dopadů turistické návštěvnosti na jejich provoz. Rozvoj hostinských služeb v meziválečném období byl značný a potvrzuje to i existence samostatného živnostenského společenstva hostinských a výčepníků, které má i zachovaný archivní fond. Obdobně by bylo v budoucnu žádoucí hlouběji rozpracovat dopady na místní podnikatele. Legitimní je otázka, jak tisíce turistů ovlivňovaly ekonomickou situaci města. Inspirací zajisté může být také skutečnost, že ve městě bylo činné obchodní grémium i živnostenské společenstvo.

Úpadek Českého Grada je spojen s regulací Labe a zrušením obou ramen a prokopáním nového koryta uprostřed bývalého ostrova. Mělký tok s písčným dnem se stal minulostí. Svou roli sehrávala i zhoršující se kvalita vody v kontextu rozvoje průmyslové výroby. Industrializace měla za následek i proměnu samotného města, které vedle turistů lákalo i podnikatele. Dobové plány na výstavbu nové pláže s dětským hřištěm a navazujícím parkovištěm (s. 51) sice zněly zajímavě, k jejich realizaci však nedošlo. Za zmínku v tomto směru stojí i změny v dobovém uvažování vyvolané růstem motorismu. Nerealizovaný projekt nového koupaliště pocházel z roku 1934, proto logicky počítal s parkovištěm. Rozvoj motorizace nezastavila ani hospodářská krize a trend jednoznačně ukazoval, že motorismus se stane dostupný širším společenským vrstvám. Současně však motorizace v této době zdaleka nemohla narušit dominanci železniční dopravy.

Poslední kapitola stručně sleduje další osudy Grada ve druhé polovině 20. a na počátku 21. století. Proudové návštěvníků se tenčily, pláže zarůstaly rákosem a dno se zanášelo bahnem. Neznamenalo to, že by neexistovaly plány dalšího megalomanského rozvoje (s. 55). Zůstalo to však v kontextu socialistického plánování jen v rovině úvah. Na čtenáře v této kapitole čeká mnoho zajímavého. V odborné literatuře je fenomén trampingu geograficky situován převážně do oblasti na jih (jihozápad a jihovýchod) od Prahy. Autorova zjištění týkající se trampingu v okolí Čelákovic, včetně následné výstavby chatových osad dosavadní výzkum obohacují a doplňují. Totéž platí i pro tzv. letní byty, představující typickou formu rodinné rekreace v první polovině 20. století. Ačkoli se Čelákovice svým významem nepřiblížily Roztokům ani Černošicím či Dobřichovicím, splňovaly svou výhodnou polohou na železniční trati a u malebně se vinoucí řeky podmínky pro rozvoj těchto obou forem trávení volného času.

Je zřejmé, že autor musel uzpůsobit použité metody dostupným pramenům. Jejich rozříštění a omezená vypovídací hodnota byly limitem. Uchopení tématu tak muselo tyto limity respektovat. Z celkového pojetí je zřejmé, že kniha je určena pro široký okruh čtenářů. Ti zajisté ocení i obecněji pojaté partie o vývoji fondu volného času. Místní čtenáři zajisté uvítají užší propojení s regionálním místopisem. Ocenění si zaslouží i bohatý ilustrační materiál, který je u takového tématu vždy atraktivní. Několik desítek dobových fotografií, pohlednic a propagačních materiálů má vysokou výpovědní hodnotu a výklad vhodně doplňuje. Celkové je třeba monografii Martina Dolejského hodnotit kladně. Přináší další zajímavý střípek do mozaiky života české společnosti ve 20. století. Monografie má slušný potenciál oslovit nejen místní, kterým přiblíží část dějin jejich města, ale i další zájemce o moderní dějiny. Výhodou je též skutečnost, že některé problémy jsou spíše nastíněny, zůstává tak prostor pro další výzkum a doplňování našich dosavadních znalostí zkoumaného tématu.

Jan Štemberk

DOI: 10.14712/23363525.2023.14